

ΦΩΝΕΣ ΑΠΘ ΤΘ ΙΡΑΝ

μία συζήτηση για την εξέγερση

Anormin@
and friends

Εισαγωγικά

Αφορμή για τη διοργάνωση αυτής της συζήτησης στάθηκε η ανάγκη μας να μάθουμε περισσότερα σχετικά με την εξέγερση ενάντια σε κράτος και καθεστώς, που συμβαίνει στο Ιράν. Στην προσπάθεια μας να αντικρούσουμε το κυρίαρχο αφήγημα της Δύσης, επιχειρήσαμε να βρούμε ανθρώπους και πηγές από το Ιράν, τις οποίες να εμπιστευόμαστε, ώστε να μας δώσουν τις δικές τους πληροφορίες, την δική τους εκδοχή, τη δική τους φωνή, για τη ζωή και την εξέγερση εκεί.

Ωστόσο δεν είναι μόνο η έλλειψη γνώσης που μας κινητοποίησε για την παρούσα συζήτηση, αλλά και η ανάγκη να βρούμε τρόπους να σταθούμε στο πλευρό του κόσμου που εξεγείρεται ενάντια στις καταπιέσεις που του επιβάλλονται, ακόμα και αν μας χωρίζουν πολλά -υπαρκτά και φαντασιακά- σύνορα και χιλιόμετρα.

1 Γνωρίζουμε καλά πως οι όπου γης εξεγέρσεις δεν έρχονται σαν φυσικά φαινόμενα από τη μια στιγμή στην άλλη, αλλά είναι αποτέλεσμα πολλαπλών καταπιέσεων και αντιστάσεων με χρονικό βάθος. Στην προσπάθεια μας να κατανοήσουμε το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνουν χώρα τα γεγονότα στο Ιράν θα θέλαμε να μοιραστούμε μαζί σας ένα μικρό -και σίγουρα ελλειπές- ιστορικό για το Ιράν.

Σύντομη ιστορική αναδρομή στο παρελθόν του Ιράν

Αρχικά, είναι σημαντικό να καταστεί ξεκάθαρο πως το Ιράν βρίσκεται πάντα στο επίκεντρο της διεθνούς σκακιέρας, λόγω των τεράστιων φυσικών πόρων που διαθέτει (μεγάλα αποθέματα φυσικού αερίου και πετρελαίου). Για αυτόν τον λόγο, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, οι ηγεσίες του Ιράν ανά τα χρόνια σχετίζονται πάντα με τις εκάστοτε άλλες “μεγάλες δυνάμεις”.

Η τελευταία μοναρχία στο Ιράν εγκαθιδρύθηκε το 1925, όταν ο Reza Khan από στρατιωτικός διοικητής έγινε βασιλιάς (ή Σάχης) και αντικατέστησε την προηγούμενη μοναρχία. Κυβέρνησε μέχρι το 1941, όταν καθαιρέθηκε ως θεωρούμενος συμπαθών των Γερμανών, ενώ οι σοβιετικές και βρετανικές συμμαχικές δυνάμεις είχαν καταλάβει το Ιράν προκειμένου να εξασφαλίσουν την πρόσβασή τους στις πετρελαιοπηγές και τις γραμμές εφοδιασμού πετρελαίου του Ιράν. Αντικαταστάθηκε ως Σάχης από τον 22χρονο γιο του, Mohammad Reza Pahlavi.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ρωσία συνέχισε να κατέχει βόρειες περιοχές του Ιράν, τις πλούσιες σε πετρέλαιο περιοχές των Κούρδων και του Αζερμπαϊτζάν. Ωστόσο ο νέος Σάχης ανέπτυξε στενές σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία αναγκάστηκε να αποχωρήσει. Μαζί της ανατράπηκε και το τελευταίο κουρδικό κράτος από τον Σάχη. Το 1951, ο Σάχης διόρισε τον Mohammad Mosaddegh ως πρωθυπουργό του Ιράν. Ήταν εξαιρετικά δημοφιλής, ιδίως μετά την εθνικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας του Ιράν, η οποία βρισκόταν υπό τον έλεγχο των Βρετανών. Ωστόσο, μόλις δύο χρόνια αργότερα, μετά από πρόσκληση του Σάχη, καθαιρέθηκε με το πραξικόπημα του 1953, σε μια κοινή μυστική επιχείρηση της βρετανικής M16 και της αμερικανικής CIA, εδραιώνοντας τη θέση του Σάχη ως μαριονέτα της Δύσης.

Ο Mohammad Reza Pahlavi συνέχισε να κυβερνάει ως κοσμικός μονάρχης με απολυταρχικό τρόπο, βασανίζοντας, φυλακίζοντας και εξοντώνοντας τους πολιτικούς του αντιπάλους. Ταυτόχρονα διατηρούσε στενές σχέσεις με τη Δύση και ειδικά με τις ΗΠΑ.

Παρά τις τεράστιες πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες η πετρελαϊκή κρίση του 1973 είχε δυσμενείς συνέπειες στην οικονομία του Ιράν. Τεράστια ποσοστά πληθωρισμού, ανεργίας και διαφθοράς αύξησαν την δυσαρέσκεια των ανθρώπων προς την μοναρχία. Η δυσαρέσκεια και η αγανάκτηση επεκτάθηκε και προς τις ΗΠΑ λόγω των στενών σχέσεων του καθεστώτος με αυτές.

Οι κοινωνικές αντιδράσεις κορυφώθηκαν το 1979 σε αυτό που πέρασε στην ιστορία ως «Ιρανική Επανάσταση». Μετά από ένα χρόνο απεργιών και διαδηλώσεων που παρέλυσαν τη χώρα και την οικονομία της, ο Mohammad Reza Pahlavi κατέφυγε στις Ηνωμένες Πολιτείες και ο Ruhollah Khomeini επέστρεψε από την εξορία (αρχικά στο Ιράκ και μετά στη Γαλλία) στην Τεχεράνη τον Φεβρουάριο του 1979, σχηματίζοντας νέα κυβέρνηση. Στην χώρα επικρατούσε χάος και καμία από τις πολιτικές δυνάμεις που συμμετείχαν στην επανάσταση (εθνικιστές, δημοκράτες, αριστεροί, κληρικοί, εθνοτικές μειονότητες) δεν φαινόταν ικανή να αναλάβει την εξουσία, γεγονός που λειτούργησε προς όφελος του Khomeini. Μετά τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, το Ιράν έγινε επίσημα ισλαμική δημοκρατία τον Απρίλιο του 1979, ενώ ένα δεύτερο δημοψήφισμα τον Δεκέμβριο του 1979 ενέκρινε ένα θεοκρατικό σύνταγμα. Αυτό το πολίτευμα διατηρείται μέχρι και τις μέρες μας.

Τα δικαιώματα των γυναικών ήταν ένα από τα πρώτα σημεία που δέχτηκαν επίθεση. Η νέα κυβέρνηση επανέφερε τον οικογενειακό νόμο του Σάχη, κατήργησε τους περιορισμούς στην πολυγαμία και στον προσωρινό γάμο, μείωσε την ηλικία γάμου για τα κορίτσια στα 9 χρόνια, και απαγόρευσε στις γυναίκες να γίνουν δικαστές. Προσπάθησε επίσης να κάνει υποχρεωτική την κάλυψη στις γυναίκες. Ωστόσο οι κοινωνικοί αγώνες, ανάμεσα σε αυτούς και οι αγώνες των γυναικών, συνεχίστηκαν για μεγάλο διάστημα, έτσι οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις έβρισκαν συνεχώς κοινωνικές αντιστάσεις.

Στις 8 Μαρτίου του 1979 θα ήταν η πρώτη φορά που θα τιμώνταν στο Ιράν η παγκόσμια ημέρα της γυναίκας, η οποία έως τότε ήταν απαγορευμένη από τη μοναρχία του Σάχη. Γυναικείες ομάδες προετοιμάζονταν για την συγκέντρωση αυτή. Ωστόσο, δύο ημέρες πριν την επέτειο, στις 6/3/1979, οι εφημερίδες γράφουν πως όλα τα μεικτά σχολεία θα καταργηθούν, ενώ στις 7/3/1979 ο Khomeini επιβάλλει την κάλυψη των γυναικών σε όλα τα δημόσια κτίρια. Οι γυναίκες κατεβαίνουν, τότε, σε συγκεντρώσεις σε

τεράστιους αριθμούς, ως αντίδραση στην καταπάτηση των δικαιωμάτων τους, και η κυβέρνηση απαντάει πως αυτές οι συγκεντρώσεις είναι ιμπεριαλιστικές και αντι-ισλαμικές. Οι διαδηλώσεις δέχονται βίαιη επίθεση από αντιδιαδηλωτές. Πολλές από τις γυναίκες που ήταν παρούσες αναρωτιούνται «αυτό είναι αυτό για το οποίο παλεύαμε;» Σύνθημα εκείνων των ημερών στις γυναικείες διαμαρτυρίες ήταν «*δεν κάναμε την επανάσταση για να γυρίσουμε πίσω*» και «*η ελευθερία δεν είναι ούτε της δύσης, ούτε της ανατολής, είναι οικουμενική*».¹ Η κυβέρνηση αποσύρει το διάταγμα για την κάλυψη, μετά τις αντιδράσεις, για να το επαναφέρει λίγα χρόνια αργότερα. Εκείνη την περίοδο ιδρύεται και η «εθνική ένωση γυναικών», μια προσπάθεια οργάνωσης των γυναικών, η οποία τάχθηκε ανοιχτά κατά του δημοψηφίσματος για ανακήρυξη της ισλαμικής δημοκρατίας. Η ένωση δέχεται πολλαπλές επιθέσεις και διαλύεται. Πολλά από τα μέλη της μεταναστεύουν στο εξωτερικό.²

Πολλές βλέπουν την σημερινή εξέγερση στο Ιράν σαν νοητή συνέχεια αυτών των αγώνων που δεν βρήκαν ποτέ δικαίωση.

Κομβικό σημείο στην σύγχρονη ιστορία του Ιράν υπήρξε, επίσης, ο πόλεμος του με το Ιράκ που διήρκεσε 8 χρόνια (1980-1988), και κατά τον οποίο διαπράχθηκαν τρομερές αγριότητες, όπως χρήση χημικών όπλων, βομβαρδισμός αμάχων κ.α.. Οι ΗΠΑ και άλλες δυτικές δυνάμεις επέβαλαν και συνεχίζουν να επιβάλλουν μέχρι και σήμερα οικονομικές κυρώσεις εναντίον του Ιράν, με μεγάλο κόστος στην οικονομία της χώρας.

Κομβικό σημείο στην σύγχρονη ιστορία του Ιράν υπήρξε, επίσης, ο πόλεμος του με το Ιράκ που διήρκεσε 8 χρόνια (1980-1988), και κατά τον οποίο διαπράχθηκαν τρομερές αγριότητες, όπως χρήση χημικών όπλων, βομβαρδισμός αμάχων κ.α.. Οι ΗΠΑ και άλλες δυτικές δυνάμεις επέβαλαν και συνεχίζουν να επιβάλλουν μέχρι και σήμερα οικονομικές κυρώσεις εναντίον του Ιράν, με μεγάλο κόστος στην οικονομία της χώρας.

Σε διάφορες χρονικές συγκυρίες στην πρόσφατη περίοδο ξεσπούν διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις. Αμφισβήτηση εκλογικών αποτελεσμάτων (2009), αντιδράσεις ενάντια στην κυβέρνηση και την οικονομική πολιτική

1. Ντοκουμέντο από εκείνη την περίοδο <https://youtu.be/ulJwXHji6f4>

2. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από συνεντεύξεις ιρανών γυναικών, όλο το podcast εδώ: <https://www.cbc.ca/radio/ideas/iran-women-protests-1979-revolution-1.6605982>

(2017-2018). Πιο πρόσφατη αυτών είναι οι διαδηλώσεις του 2019 γνωστές ως «η εξέγερση του πετρελαίου» όταν η κυβέρνηση αποφασίζει να αυξήσει κατά 300% την τιμή του πετρελαίου, στην ήδη φτωχοποιημένη χώρα. Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, το διαδίκτυο διακόπηκε ξαφνικά και παρέμεινε εκτός λειτουργίας για μέρες, σε ορισμένες περιοχές για πάνω από ένα μήνα. Κατά τη διάρκεια της «εξέγερσης του πετρελαίου», μέσα σε μία μόνο εβδομάδα, σκοτώθηκαν 1.500 άνθρωποι, 400 από τους οποίους ήταν γυναίκες, όπως παραδέχτηκε το ιρανικό υπουργείο Εσωτερικών. Αυτός είναι μόνο ο επίσημος αριθμός, φυσικά. Μπορεί να έχουν σκοτωθεί περισσότεροι άνθρωποι.

Στο πλαίσιο της σύντομης ιστορικής μας αναδρομής, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε και στο ζήτημα της υποχρεωτικότητας της μαντίλας, το οποίο δεν είναι κάτι καινούργιο, αλλά έχει υπάρξει διαχρονικά ένα μέσο με το οποίο το ιρανικό κράτος εξουσιάζει και ελέγχει τα γυναικεία σώματα. Κατά ανάλογο τρόπο, διαχρονική υπήρξε και η αντίσταση σε αυτή την κρατικά επιβαλλόμενη βία. Για παράδειγμα στις 21 Φεβρουαρίου 1994 η Homa Darabi, περιέλουσε τον εαυτό της με βενζίνη και αυτοπυρπολήθηκε στην Τεχεράνη για να διαμαρτυρηθεί κατά της υποχρεωτικής μαντίλας.³

5

Πέρα από τους γυναικείους αγώνες που σχετίζονται αποκλειστικά με το δικαίωμα στην επιλογή κάλυψης ή μη, υπάρχει ένας ισχυρός συμβολισμός που συμπυκνώνει πολλές μορφές καταπίεσης σε αυτό το κομμάτι ύφασμα. Όπως μας είπε μια συνομιλήτριά μας: «Το *hijab* έχει καταλήξει να συμβολίζει τη θηλιά με την οποία, αυτή η κυβέρνηση, μάς κρεμά». Όπως καταλαβαίνουμε, λοιπόν, το παρόν καθεστώς χρησιμοποιεί το *hijab* προσχηματικά, προκειμένου να καταστείλει και να ασκήσει τη βία του στα σώματα των γυναικών «νομιμοποιημένα», φτάνοντας μέχρι και στην

3. Αναλυτικότερα: Η καθηγήτρια Homa Darabi, ήταν παιδίατρος που είχε σπουδάσει στην Αμερική. Είχε επιστρέψει στο Ιράν πριν από την επανάσταση και εργαζόταν ως καθηγήτρια. Αλλά το 1991, την απέβαλαν από το πανεπιστήμιο όπου εργαζόταν με την αιτιολογία ότι δεν συμμορφωνόταν με τον κανόνα της μαντίλας. Αν και το δικαστήριο ανέτρεψε την απόφαση αυτή τρία χρόνια αργότερα, το πανεπιστήμιο δεν επανέφερε την Darabi. Στις 21 Φεβρουαρίου 1994, η Darabi έβγαλε τη μαντίλα της στη διάσημη πλατεία Τατζρίς της Τεχεράνης, περιλούστηκε με βενζίνη σε κοινή θέα και αυτοπυρπολήθηκε. Η Darabi είχε πολεμήσει κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Σάχη. Πηγή: <https://artigercek.com/makale/homa-x-iran-rejimi-kadini-seks-objesi-olarak-goruyor-225127>

δολοφονία τους. Ωστόσο, οι καθεστωτικές καταπιέσεις δεν τελειώνουν στην υποχρεωτικότητα του hijab, ούτε και στις γυναίκες.

Μειονότητες στο Ιράν

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της χώρας, προκειμένου να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε την τρέχουσα εξέγερση. Αν και αυτό είναι αδύνατο να γίνει σε λίγες σύντομες παραγράφους, ακολουθεί μια περίληψη.

Εν συντομία, το Ιράν αποτελείται από πολλές εθνοτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των Περσών, των Αράβων Αχγουάζι, των Αζέρων, των Βελούχων και των Κούρδων, των οποίων η παρουσία σε αυτό που σήμερα είναι γνωστό ως Ιράν, μετράει χιλιετίες. Τα σύνορα της περσικής αυτοκρατορίας και η επικράτεια που ελέγχεται από το περσικό, και μετέπειτα ιρανικό, κράτος μετατοπίζονται συνεχώς εδώ και χιλιάδες χρόνια. Η περσική πλειονότητα κυβερνά σήμερα το Ιράν, και οι μεγαλύτερες εθνοτικές μειονοτικές ομάδες, όπως αυτές που αναφέρθηκαν, βρίσκονται γεωγραφικά κυρίως στην περιφέρεια της χώρας.

7

Η προσπάθεια διαγραφής των εθνοτικών μειονοτήτων αποτελεί χαρακτηριστικό των ιρανικών κυβερνήσεων εδώ και τουλάχιστον έναν αιώνα. Το 1925 το κράτος απαγόρευσε όλες τις μειονοτικές γλώσσες στα δημόσια ιδρύματα και υιοθέτησε την περσική ως επίσημη γλώσσα του Ιράν, παρόλο που μόνο το 45% του πληθυσμού μιλούσε τη γλώσσα εκείνη την εποχή. Επιβλήθηκε μια εθνική εκστρατεία «περσικοποίησης», κατά την οποία οι μη περσικές γεωγραφικές ονομασίες άλλαξαν σε περσικά και οι γονείς αναγκάστηκαν να δώσουν περσικά ονόματα στα παιδιά τους - πολιτικές που συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Τα μέλη των (εθνοτικών και θρησκευτικών) μειονοτήτων του Ιράν αντιμετωπίζουν κρατική βία, διώξεις, διακρίσεις και περιθωριοποίηση σε κάθε πτυχή της ζωής τους. Ο έλεγχος διατηρείται μέσω στοχευμένων διώξεων των εθνοτικών μειονοτήτων, οι οποίες αντιμετωπίζουν σύλληψη, φυλάκιση και εκτέλεση όχι μόνο επειδή αντιστέκονται στην κυριαρχία του ιρανικού κράτους, αλλά επειδή υπάρχουν ως εθνοτικές και θρησκευτικές μειονοτικές ομάδες. Αυτή η βία κατά των μειονοτήτων στο Ιράν, λαμβάνει χώρα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο καταπίεσης και σκληρής μισαλλοδοξίας

του ιρανικού κράτους ενάντια σε κάθε διαφωνία και σε κάθε μορφή διαφορετικότητας σε όλους τους κοινωνικούς τομείς.

Ενώ οι παραπάνω εθνοτικές ομάδες έχουν τεχνικά την ιθαγένεια του Ιράν, για πολλές από αυτές εξακολουθεί να απαγορεύεται η κατοχή ορισμένων δημόσιων ή στρατιωτικών θέσεων, με θρησκευτικά ή και άλλα προσχήματα.

Εντός του πληθυσμού στο Ιράν υπάρχουν και άλλες εθνοτικές ομάδες που περιθωριοποιούνται περαιτέρω. Η μειονότητα των Dom (Ρομά) ζει σε απομονωμένα -ενίοτε περιφραγμένα- γκέτο, όπου συχνά στερούνται εργασίας και εκπαίδευσης, επειδή δεν διαθέτουν ταυτότητα.

Επίσης, από το 1979, εκατομμύρια Αφγανοί υπήκοοι έχουν μεταναστεύσει στο Ιράν, κυρίως κατά τη διάρκεια του αιματηρού πολέμου (δια αντιπροσώπων) της εποχής του Ψυχρού Πολέμου (1979-1989), μεταξύ των, υποστηριζόμενων από τις ΗΠΑ, Μουτζαχεντίν και της, υποστηριζόμενης από τη Σοβιετική Ένωση, Λαϊκής Δημοκρατίας του Αφγανιστάν. Στο Ιράν, μόνο ένα μικρό μέρος των Αφγανών έχει ταυτότητα, ενώ ακόμη και για όσους έχουν, εμποδίζεται η πρόσβαση τους μέχρι και στις πιο βασικές υπηρεσίες. Αντιμετωπίζουν κίνδυνο απέλασης στο Αφγανιστάν, σωματική κακοποίηση από τις δυνάμεις ασφαλείας, περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης, πολύ αυστηρά ελεγχόμενη μετακίνηση στο εσωτερικό του Ιράν και μεγάλες δυσκολίες στην πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ακόμη, ο γάμος μεταξύ Αφγανών και Ιρανών υπηκόων είναι περιορισμένος.

Για αυτούς τους ανθρώπους χωρίς χαρτιά που ζουν στο Ιράν, η περιθωριοποίηση από την κοινωνική και πολιτική ζωή καθορίζεται όχι μόνο από το κράτος, αλλά και από την κοινωνία γενικότερα.

Οι γυναίκες στο Ιράν, στα μάτια του νόμου

Είναι βέβαιο πως η καθεστωτική καταστολή απλώνεται και δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις γυναίκες, αλλά για να αντιληφθούμε καλύτερα την ένταση και την επιμονή της τωρινής εξέγερσης θα πρέπει να αναφερθούμε πιο συγκεκριμένα στις συστημικές καταπιέσεις εναντίον των γυναικών.

1. Η αστυνομία ηθών

9 Πρόκειται για αστυνομικό σώμα το οποίο επιβλέπει τις γυναίκες στον δημόσιο χώρο. Η αστυνομία ηθών δεν φέρει διακριτικά, δηλαδή λειτουργεί ως μυστική αστυνομία. Για παράδειγμα η αστυνομία ηθών μπορεί να σε σταματήσει αν δεν φοράς σωστά ή καθόλου το hijab⁴, αν δεν καλύπτεις σωστά το σώμα σου, αν φοράς χρωματιστά ρούχα, αν περπατάς στο δρόμο με κάποιον άνδρα, που δεν είναι στενός συγγενής σου. Οι ποινές για αυτά τα «παραπτώματα» ξεκινούν από απλές συστάσεις, μέχρι φυλακίσεις ή/και μαστίγωμα, χωρίς να διευκρινίζεται η διαβάθμισή τους.

Πέρα από τις ποινές που μπορεί να επιβάλλει η αστυνομία ηθών, πολλές γυναίκες φοβούνται τις αντιδράσεις των οικογενειών τους, σε περίπτωση που τους γίνουν συστάσεις ή/και συλληφθούν: έχουν καταγραφεί περιστατικά όπου πατέρες ή αδελφοί τιμωρούν σκληρά της γυναίκες στις οικογένειές τους, ακόμα και με θάνατο.⁵

4. Η κάλυψη κεφαλής ξεκινά επίσημα στην ηλικία των 9 χρόνων, αλλά στην πραγματικότητα ξεκινάει από τα 6, όταν τα κορίτσια πηγαίνουν σχολείο, παρόλο που τα σχολεία δεν είναι μεικτά ούτε έχουν άντρες δασκάλους. Ένα μεγάλο μέρος των γυναικών φοράει το hijab οικειοθελώς, ταυτόχρονα όμως πολλές από αυτές είναι υπέρ του δικαιώματος της επιλογής (κάλυψης ή μη).

5. Στην ιρανική πόλη Χόι, ένας πατέρας πυροβόλησε την κόρη του επειδή είχε φίλο. Το 2020, ένας πατέρας στην πόλη Talesh της επαρχίας Gilan σκότωσε την 14χρονη κόρη του Romina Ashrafi στον ύπνο της κόβοντάς της το κεφάλι.

Ωστόσο αυτό το φαινόμενο προφανώς δεν μπορεί να θεωρηθεί γενικευμένο κοινωνικά, καθώς πολλές οικογένειες είναι προοδευτικές, και δεν συνεργάζονται/δεν υποστηρίζουν την κυβέρνηση, όπως άλλωστε φαίνεται και από το εύρος των τωρινών διαδηλώσεων.⁶

2. Σημεία στο οικογενειακό δίκαιο

Μέχρι πρόσφατα οι γυναίκες δεν είχαν το δικαίωμα να υποβάλουν αίτημα διαζυγίου. Ο νόμος άλλαξε πρόσφατα και πλέον οι γυναίκες έχουν αυτό το δικαίωμα, το διαζύγιο όμως πρέπει να το εγκρίνει και να αποδεχτεί και ο σύζυγος, προκειμένου να ισχύει. Σε περίπτωση διαζυγίου, η μητέρα έχει την επιμέλεια των παιδιών μέχρι την ηλικία των 7 ετών, αλλά μετά την ηλικία των 7 ετών, την επιμέλεια λαμβάνει αδιαμφισβήτητα ο πατέρας.

Οι γυναίκες δεν έχουν το δικαίωμα να μετακινούνται/ταξιδεύουν μόνες τους χωρίς την έγκριση του πατέρα ή του συζύγου τους, εκτός από την περίπτωση που έχουν υπογράψει προγαμιαίο συμβόλαιο που τους επιτρέπει κάτι τέτοιο.⁷

Η νόμιμη ηλικία γάμου στο Ιράν είναι τα 13 έτη για τα κορίτσια και τα 15 έτη για τα αγόρια. Ο γάμος παιδιών κάτω των 13 ετών γίνεται με δικαστική απόφαση, αλλά στην πράξη, εφόσον ο γάμος από ιμάμη θεωρείται έγκυρος, δεν χρειάζεται δικαστική απόφαση. Με άλλα λόγια, η παιδική κακοποίηση ασκείται νόμιμα.

Μια γυναίκα, ανεξάρτητα από την ηλικία της, δεν μπορεί να παντρευτεί χωρίς την άδεια του πατέρα της. Οι γυναίκες δεν έχουν το δικαίωμα να εργάζονται, εκτός εάν τους το επιτρέψουν οι πατέρες και οι σύζυγοί τους.

6. Τα στοιχεία αυτά μεταφράστηκαν από εδώ: <https://artigercek.com/makale/ho-ma-x-iran-rejimi-kadini-seks-objesi-olarak-goruyor-225127>

7. Αυτό είναι συχνά σημείο διαπραγμάτευσης και αντίστασης ανάμεσα στις οικογένειες του γαμπρού και της νύφης.

3. Σημεία σχετικά με ποινές για ανθρωποκτονίες/ γυναικοκτονίες

Η ποινή για την ανθρωποκτονία είναι εκτέλεση, ωστόσο στην περίπτωση που μια γυναίκα δολοφονηθεί, θεωρείται ισοδύναμη με μισό άνδρα/άνθρωπο από τον νόμο. Δηλαδή, η οικογένεια της δολοφονημένης θα πρέπει να πληρώσει ένα χρηματικό ποσό στην οικογένεια του δολοφόνου ώστε να αναγνωριστεί η γυναίκα ως «πλήρης άνθρωπος», και μετά να μπορέσει να εκτελεστεί η ποινή για τον δράστη.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε ένα στοιχείο που προκαλεί τεράστια οργή στην κοινωνία του Ιράν. Σύμφωνα με τις συνομιλήτριές μας, το καθεστώς στο Ιράν είναι τόσο διεφθαρμένο που στην πλειοψηφία τους τα μέλη των οικογενειών των κυβερνητικών αξιωματούχων βρίσκονται εκτός Ιράν, και δεν χρειάζεται να υποστούν καμία από αυτές τις καταπιέσεις, τις οποίες υφίστανται όλοι οι υπόλοιποι. Όμως και στο εσωτερικό του Ιράν αυτοί οι νόμοι κυρίως βρίσκουν την εφαρμογή τους στις «επικίνδυνες τάξεις» και όχι στους προνομιούχους του καθεστώτος.

Κάπως έτσι φτάνουμε στο σήμερα...

Στις 16 Σεπτεμβρίου 2022, η 22χρονη Mahsa Zhina Amini ξυλοκοπήθηκε μέχρι θανάτου από την αστυνομία ηθών. Η Zhina, ήταν Ιρανή-Κούρδισσα. Εδώ και ένα μήνα έχουν ξεσπάσει τεράστιες διαδηλώσεις σε όλο το Ιράν, ενάντια στο καθεστώς και στους νόμους που η Ισλαμική Δημοκρατία επιβάλλει. Στον δρόμο έχουν βγει εκατομμύρια άνθρωποι, γυναίκες και άνδρες. Το καθεστώς, με τη σειρά του, απαντάει με όλα τα μέσα καταστολής. Πολλοί άνθρωποι έχουν φυλακιστεί, βασανιστεί και σκοτωθεί τον τελευταίο μήνα. Παράλληλα, αναστέλλεται η λειτουργία του διαδικτύου, δημιουργώντας μεγάλο πρόβλημα τόσο στην επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων που βρίσκονται εντός της χώρας, όσο και στην επικοινωνία τους με τον «έξω κόσμο». Η πρακτική αυτή έχει ως στόχο την αποδιοργάνωση των ομάδων που κατεβαίνουν στο δρόμο, αλλά και την αποσιώπηση των εγκλημάτων που το κράτος και οι δυνάμεις καταστολής διαπράττουν καθημερινά.

12

Στην πρώτη γραμμή του αγώνα φαίνεται πως βρίσκονται κυρίως γυναίκες, όπου με αφορμή τον θάνατο της Zhina Amini, είναι και αυτές που ξεκίνησαν τις κινητοποιήσεις. Όμως και πολλές άλλες κοινωνικές ομάδες συμμετέχουν με τον δικό τους τρόπο.

Οι μαθήτ(ρι)ες στα σχολεία, απέχουν από τα μαθήματα τους και βγαίνουν στους δρόμους, συμμετέχοντας στις κινητοποιήσεις. Η πλειοψηφία των διαδηλωτών, που βρίσκονται στο επίκεντρο της εξέγερσης αυτή τη στιγμή, είναι νεαρά άτομα ηλικίας 15 με 30 χρονών, πολλοί από τους οποίους είναι φοιτητές και αγωνίζονται τόσο μέσα από τους χώρους των πανεπιστημίων, όσο και έξω από αυτούς.⁸ «*Τα πανεπιστήμια έχουν γίνει φυλακές και οι φυλακές πανεπιστήμια*» ανέφερε ένας διαδηλωτής, εννοώντας πως η αστυνομία εισέβαλε στα πανεπιστήμια για να τα ελέγξει και ταυτόχρονα οι συλληφθέντες φοιτητ(ρι)ες έχουν γεμίσει τις φυλακές. Τις τελευταίες μέρες σημειώνονται, επίσης, εξεγέρσεις σε φυλακές με

8. Αξίζει να σημειώσουμε πως η πλειοψηφία των φοιτητών στα πανεπιστήμια είναι γυναίκες (52%), κάτι που πιθανότατα σχετίζεται με ελευθερίες που έχουν κατακτηθεί μέσα από αγώνες, όλα αυτά τα χρόνια.

πολιτικούς κρατούμενους, όμως οι πληροφορίες είναι συγκεχυμένες.

Επιπλέον, οι εργάτες από τις βιομηχανίες των πετρελαίων εδώ και κάποιες μέρες αποφάσισαν να κατέβουν σε απεργία, με αποτέλεσμα οι μεγαλύτερες πετρελαιοβιομηχανίες της χώρας να παραλύσουν. Το καθεστώς τούς επιτίθεται κατά μέτωπο, με απολύσεις και συλλήψεις αν δεν σταματήσουν τις απεργίες.

Όλες οι παραπάνω κοινωνικές ομάδες εξηγείρονται με έναν απώτερο σκοπό, που τους ενώνει: *να ανατραπεί το καθεστώς*. Στους δρόμους ακούγονται συνθήματα που αποτυπώνουν την οργή των ανθρώπων, όπως «*Γυναίκες, ζωή, ελευθερία*»⁹, «*Η ντροπή μας είναι ο ανίκανος/ διεφθαρμένος ηγέτης μας*», «*θάνατος στον δικτάτορα*», «*θα σκοτώσω, θα σκοτώσω αυτούς που σκότωσαν την αδερφή μου*», «*Ανεξαρτησία, ελευθερία, προαιρετικό hijab*».

Το καθεστώς συνεχίζει να επιτίθεται πολύ πιο σκληρά στις περιοχές που βρίσκονται μειονοτικές ομάδες. Μέχρι και σήμερα είναι άγνωστος ο αριθμός των νεκρών από σφαίρες αστυνομικών στο Ιράν τον τελευταίο μήνα, κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων. Η γενική αίσθηση, σύμφωνα με συνομιλητές μας, είναι ότι όσοι αγωνίζονται αυτή τη στιγμή στο Ιράν, θα συνεχίζουν να το κάνουν με όλα τα ρίσκα, καθώς βρίσκονται σε ένα σημείο που δεν μπορεί να υπάρξει επιστροφή στο παρελθόν.

9. Το σύνθημα «Γυναίκες, ζωή, ελευθερία» δεν εμφανίστηκε τώρα, αντίθετα χρησιμοποιείται από το κουρδικό κίνημα και τις κούρδισσες αγωνίστριες και αντάρτισσες πάνω από 20 χρόνια. Υπήρξε κεντρικό σύνθημα στον ένοπλο αγώνα κατα του ISIS και στην επανάσταση στη Rojava.

Το βλέμμα της Δύσης

Το ξαφνικό ενδιαφέρον δυτικών κυβερνήσεων για τα υποκείμενα που καταπιέζονται, εξεγείρονται και δολοφονούνται στο Ιράν δεν θα μπορούσε να είναι αθώο. Ειδικότερα οι ΗΠΑ μετά την πτώση του Σάχη, παραδέχονται ανοιχτά πως έχασαν έναν ισχυρό σύμμαχο, ή μια «μαριονέτα» όπως αναφέρεται παραπάνω. Οι συνεχόμενες οικονομικές κυρώσεις και τα εμπάργκο από ΗΠΑ και ΕΕ έχουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης στον οικονομικό στραγγαλισμό του Ιράν και συμβάλλουν στη φτωχοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Είναι βέβαιο πως για τις ΗΠΑ και την ΕΕ μία -οποιαδήποτε- κυβέρνηση πιο κοντά στα συμφέροντα τους είναι προτιμητέα σε σχέση με την υπάρχουσα που έχει στενότερες σχέσεις με την Κίνα και την Ρωσία. Ήδη διάφορες φωνές και δυτικά μέσα προωθούν τον γιο του -εκθρονισμένου από την επανάσταση του 1979- Σάχη, Reza Pahlavi, σαν επόμενο πιθανό κυβερνήτη του Ιράν.¹⁰

Παρά τα γενικευμένα χαρακτηριστικά της εξέγερσης στο Ιράν, ενάντια στο κράτος και στο καθεστώς, τα δυτικά μέσα επιμένουν να εστιάζουν αποκλειστικά στο hijab και στα δικαιώματα των γυναικών που καταπατούνται, υπονοώντας πάντα, ότι αυτά είναι κατοχυρωμένα σε χώρες της Δύσης. Αυτή όμως είναι μια παλιά και επαναλαμβανόμενη ιστορία. Από τη δεκαετία του 2000 και έπειτα, με τη διαρκή άνοδο της ισλαμοφοβίας σε πολλά δυτικά κράτη, τα όποια δικαιώματα των γυναικών και ΛΟΑΤΚΙ+ -στη Δύση- γίνονται ένα υπερασπιστικό επιχείρημα στον αποκαλούμενο «πόλεμο των πολιτισμών», με την ταυτόχρονη κατηγορία πως οι μουσουλμάνοι είναι επί της ουσίας υπανάπτυκτοι και βάρβαροι επειδή δεν υιοθετούν τις «ελευθερίες» που δυτικές δημοκρατίες προσφέρουν. Αυτή ακριβώς η οριενταλιστική προσέγγιση, χρησιμοποιήθηκε προσχηματικά ώ

10. Ο Reza Pahlavi είναι ιδιαίτερα γνωστός για τις (έμμισθες) σχέσεις του με τη CIA. Μάλιστα το 2017 είχε δηλώσει στο Associated Press «*Η εστίασή μου αυτή τη στιγμή είναι στην απελευθέρωση του Ιράν και θα βρω κάθε μέσο που μπορώ, χωρίς να θέσω σε κίνδυνο τα εθνικά συμφέροντα και την ανεξαρτησία, με οποιονδήποτε είναι πρόθυμος να μας δώσει ένα χέρι βοήθειας, είτε είναι οι ΗΠΑ είτε οι Σαουδάραβες, είτε οι Ισραηλινοί είτε οποιοσδήποτε άλλος*».

στε να δικαιολογήσει την εισβολή των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν που ακολούθησε τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001.

Το 2002 η Lila Abu-Lughod γράφει το διάσημο και πολύ επίκαιρο άρθρο «*Χρειάζονται πραγματικά οι μουσουλμάνες γυναίκες να σωθούν;*»¹¹, ή θα συμπληρώσουμε εμείς, «*να σωθούν από εμάς;*». Ευτυχώς, ο κόσμος που εξεγείρεται στο Ιράν δεν περίμενε τη σωτηρία του ούτε από τις φεμινίστριες, ούτε από τους ιμπεριαλιστές της Δύσης. Αντ' αυτού προσπαθεί να χαράξει το δικό του δρόμο και ελπίζουμε να τα καταφέρει.

Οι δυτικοί λόγοι για το Ιράν πρέπει πάντα να διατηρούνται, πάση θυσία, στο επιφανειακό επίπεδο του δυτικού δικαιωτισμού, της κάλυψης ή μη. Αλλιώς μπορούν να γίνουν επικίνδυνοι και μεταδοτικοί, όπως και κάθε εξεγερτικός λόγος και πρακτική. Προς το παρόν είναι εύκολο, κυβερνήσεις στις ΗΠΑ και στην ΕΕ να συμπάσχουν κόβοντας τούφες από τα μαλλιά τους ή δηλώνοντας, όπως η Γερμανίδα Υπ. Εξωτερικών πως «Αυτοί που χτυπούν γυναίκες και κορίτσια στο δρόμο, που απαγάγουν, που αυθαίρετα φυλακίζουν και καταδικάζουν σε θάνατο ανθρώπους που δεν επιθυμούν τίποτα περισσότερο από το να ζήσουν ελεύθεροι, στέκονται στη λάθος μεριά της ιστορίας». Οι ίδιες δηλώσεις, θα μπορούσαν κάλλιστα να αναφέρονται στις ελληνικές και λοιπές ευρωπαϊκές αρχές που ξυλοκοπούν, απαγάγουν, φυλακίζουν και δολοφονούν ανθρώπους στα σύνορα. Αλλά τέτοιες δηλώσεις δεν έγιναν και δεν πρόκειται να γίνουν.

Κοιτάζοντας προσεκτικότερα τη βία και τις καταπιέσεις στη δική μας γεωγραφία, θα δούμε πως αν τα ίδια εξεγερμένα υποκείμενα από τους δρόμους της Τεχεράνης, βρεθούν σε μια βάρκα στο Αιγαίο θα αντιμετωπίσουν το ίδιο ρίσκο για τη ζωή τους, την ίδια στέρηση ελευθεριών. Εκεί και εδώ.

Έτσι, το παλιό εκείνο σύνθημα από το μακρινό 1979 «*η ελευθερία δεν είναι ούτε της δύσης, ούτε της ανατολής, είναι οικουμενική*», μπορεί να διατηρεί ατόφιο το νόημά του, στο εδώ και στο τώρα.

Anormin@,
Οκτώβρης 2022

11. Abu-Lughod, L. (2002). Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others. *American Anthropologist*, 104(3), 783–790. <http://www.jstor.org/stable/3567256>

